

УДК:339.9

DOI: 10.31359/2312-3427-2021-1-192

І.І. Бібла, аспірант кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу

ivanna.bibla@ukr.net

ORCID ID: 0000-0003-0689-2006

**ДВНЗ Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана**

ТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА КРАЇН У РОЗВ'ЯЗАННІ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ

Проаналізовано експорт сільськогосподарських товарів та харчових продуктів за останні чотири десятиліття та визначено причину різкого зростання у кінці ХХ століття. Оцінено переваги для глобальної продовольчої безпеки від зростання міжнародної торгівлі сільськогосподарськими товарами та розглянуто емпіричні дослідження в цій сфері. Визначено можливості та загрози, а також сильні і слабкі сторони лібералізації торгівлі сільськогосподарськими товарами для країн, що розвиваються.

Ключові слова: *торговельна політика, глобальна продовольча проблема, продовольча безпека, лібералізація торгівлі, сільське господарство.*

Постановка проблеми. Наріжним каменем ХХІ століття є пошук нових та удосконалення поточних методів боротьби з глобальною продовольчою проблемою, яка в сучасних умовах потребує все більш нагального вирішення. Глобалізаційні процеси, які, здавалося б, повинні сприяти вирішенню цієї проблеми, ще більше поглиблюють нерівномірність розвитку країн, що розвиваються, та розвинених країн, тим самим спричиняючи труднощі для перших на їх шляху до вирішення продовольчої проблеми в країні.

Одним з найефективніших методів боротьби з продовольчою проблемою на глобальному рівні вважається міжнародна торгівля. Збільшення торгівлі сільськогосподарськими товарами у останні десятиліття показало свою ефективність у зменшенні продовольчої напруженості, проте існує об'єктивна необхідність у додаткових заходах, які посприяють не тільки продовженню збільшення товарообігу, але й забезпечать доступність цих товарів для всіх верст населення світу. Лібералізація торгівлі, як найшвидший спосіб для зростання торгівлі, несе

в собі значну кількість можливостей та загроз, і якщо розвинені країни вбачають в основному можливості, то для країн, що розвиваються, лібералізація торгівлі може стати серйозним викликом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченням переваг від зростання міжнародної сільськогосподарської торгівлі у своїх роботах займалися Ю. Чен, В. Мартін, Д. Лаборде, В. Річіарді, Н. Раманкути, З. Мехрабі та інші. Емпіричні дослідження щодо впливу лібералізації торгівлі на продовольчу безпеку в Європейському союзі проводили Дж. Фуско, Б. Колуччи та Ф. Лео; вплив зони вільної торгівлі на продовольчу безпеку в рамках АСЕАН став предметом дослідження азійських вчених С. Херас, С. Ліанг та С. Йонгбінг; вплив Африканської континентальної зони вільної торгівлі на продовольчу забезпеченість в регіоні спрогнозували у своїх роботах науковці М.Т. Пасара та Н. Діко; вплив лібералізації торгівлі на продовольчу безпеку на індивідуальному рівні дослідили у своїй роботі П. Барлов, А. Реєвес, Р. Лупстра та В. Тарасюк. Аналіз негативних наслідків від лібералізації торгівлі на прикладі окремих країн провели у своїх роботах Х. Нянгіто, Дж. Нзума, Х. Оммех, М. Мбіті на прикладі Кенії; Є. Ілох, М. Нвокеді, С. Онябуква, К. Екеоча на прикладі лібералізації торгівлі між країнами Західної Африки та ЄС та інші. Проте невирішеним залишається питання щодо можливостей та загроз, які несе лібералізація торгівлі сільськогосподарськими товарами для країн, що розвиваються, та чи дійсно в змозі правильна торговельна політика країн посприяти вирішенню глобальної продовольчої проблеми.

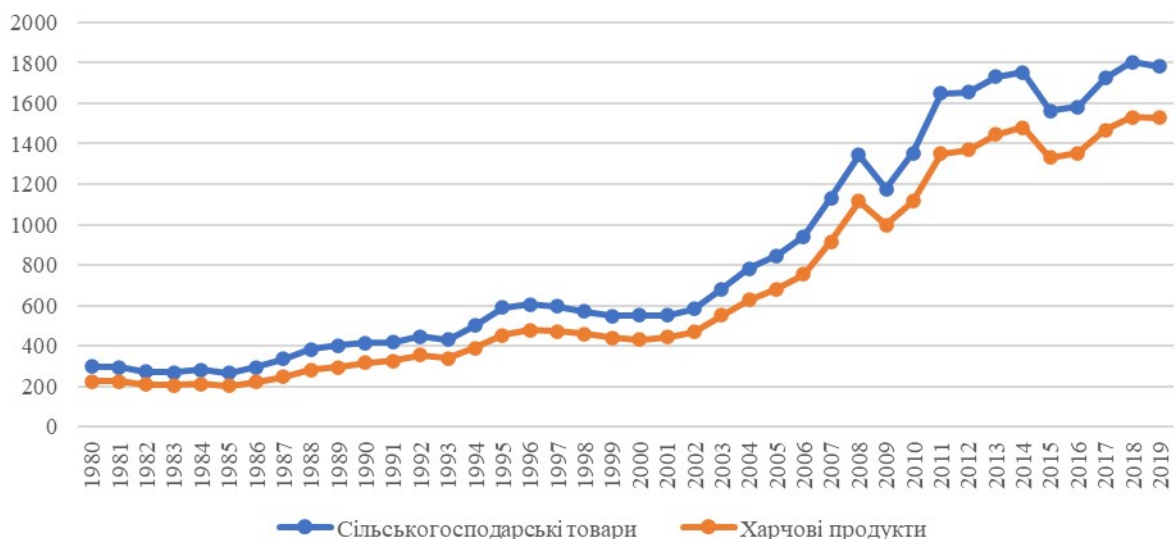
Мета статті. Охарактеризувати вплив лібералізації торгівлі на продовольчу безпеку країн та визначити місце торговельної політики країн у вирішенні глобальної продовольчої проблеми.

Виклад основного матеріалу. Розуміючи критичну необхідність у подоланні глобальної продовольчої проблеми у короткостроковій перспективі та можливості забезпечення продовольчої безпеки у довгостроковій перспективі, країни та міжнародні організації прибігають до різних методів боротьби, одним з найефективніших серед яких є ведення правильної торговельної політики країн у питаннях сільського господарства.

Важливим кроком на шляху до забезпечення справедливої конкуренції у сфері сільськогосподарського виробництва та торгівлі сільськогосподарськими товарами є Угода Світової організації торгівлі (СОТ) про сільське господарство, укладена в 1995 р. Метою Угоди було спрощення доступу до ринків сільськогосподарської продукції та

зменшення субсидії виробникам сільськогосподарської продукції, надання яких викривлює торгівлю [1]. Результати цієї Угоди не змусили себе довго чекати і торгівля сільськогосподарськими товарами, основу з яких становлять товари для їжі, стрімко зростає (рис. 1). У 2019 р. експорт сільськогосподарських товарів становив 1 784 млрд дол. США і цей показник більше, ніж втричі перевищує показник 1995 р., коли експорт сільськогосподарських товарів становив 589 млрд дол. США.

СОТ завжди вбачав можливість розв'язання глобальної продовольчої проблеми через міжнародну торгівлю і слова колишнього генерального директора СОТ Паскаля Ламі є наочним його підтвердженням: «міжнародна торгівля – це не частина проблеми, а частина вирішення глобальних продовольчих криз» [2]. Багато вчених пов'язують продовольчу проблему з бідністю, перенаселенням людей, відсутністю сільськогосподарських угідь та іншими причинами і кожна з них має місце, проте, сучасна нестача продовольства - це не абсолютний дефіцит продовольства, оскільки глобальне виробництво продовольства все ще перевищує потреби всього світового населення, а проблема того, як забезпечити доступ до ресурсів [3]. Сільськогосподарська торгівля наразі досить спотворена і перешкоджає рівномірно правильному світовому розподілу їжі, а це в свою чергу ускладнює доступ їжі до людей, особливо в бідних країнах, що розвиваються.

Експорт сільськогосподарських товарів та харчових продуктів у 1980-2019 рр., млрд дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [4].

Зростання міжнародної торгівлі сільськогосподарськими товарами має низку вагомих переваг, адже тільки торгівля сприяє задоволенню чотирьох ключових вимог продовольчої безпеки – наявності їжі, доступу до неї, можливості її використання та стабільності постачання [5]. Багато невеликих ферм (розмір яких менше 2 га) виробляють 28–31 % від загальної продукції рослинництва та 30–34 % від світового продовольства на 24 % валової сільськогосподарської площі [6] і експортна торгівля сприяє збільшенню їх прибутку. Це в свою чергу надає можливість вирощувати продовольчі товари, які виробляються тільки невеликими фермерствами, та забезпечувати кращий доступ до диверсифікованого продовольчого кошика, включаючи більшу різноманітність продуктів та постачальників. Зважаючи на це, поглиблюється спеціалізація в районах із порівняльною перевагою в сільському господарстві і торгівля підвищує доходи цих країн та забезпечує доступ до кращих цін на світовому ринку [5]. Крім цього, міжнародна торгівля сприяє розповсюдженню результатів науково-технологічного процесу та стимулює інновації, що в свою чергу підвищує продуктивність сільського господарства та сприяє його стійкості до різних потрясінь [7]. Саме ці всі взаємопов'язані між собою процеси сприяють зменшенню кількості голодуючих та вирішенню глобальної продовольчої проблеми.

Останні три десятиліття характеризуються значним зростанням кількості регіональних торговельних угод і нині усі члени СОТ є членом хоча б однієї такої угоди. Світова спільнота вбачає у політиці лібералізації торгівлі можливість більш швидкого економічного зростання країни і, відповідно, подолання бідності. А емпіричні дослідження в цій сфері підтверджують, що лібералізація торгівлі, зокрема, прямо пропорційно впливає на покращення продовольчої безпеки країн-партнерів.

Вплив відкритості економіки та лібералізації торгівлі на продовольчу безпеку країн досліджувався різними методами і на прикладі різних країн. Італійські вчені Дж. Фуско, Б. Колуччи та Ф. Лео у своєму дослідженні на прикладі Європейського союзу використали панельний аналіз динаміки, за допомогою якого статистично підтвердили позитивний вплив лібералізації торгівлі на продовольчу безпеку європейських країн. Результати досліджень показали, що лібералізація торгівлі знаходить своє відображення у збільшенні рівня енергоспоживання та якості харчової продукції [8].

Вплив зони вільної торгівлі АСЕАН на продовольчу безпеку країн-членів досліджували азійські науковці. Для цього вони використали багатофакторний регресійний аналіз і підтвердили, що лібералізація торгівлі також позитивно вплинула на продовольчу безпеку, а саме, рівень добового енергоспоживання на душу населення помірно почав зростати саме після створення зони вільної торгівлі [9].

Багато дискусій викликала Африканська континентальна зона вільної торгівлі, яка почала діяти з 2021 року, адже рівень продовольчої забезпеченості у регіоні досить низький, тому ця Угода може відіграти важливу роль. Очікується, що завдяки їй об'єм торгівлі на континенті зросте на 60%, проте яким чином це вплине на продовольчу безпеку в країнах питання залишається відкритим [10]. Відповідь на це питання спрогнозували науковці з Південної Африки М. Т. Пасара та Н. Діко, які використали імітаційну модель WITS-SMART та дослідили потенційний вплив на торгівлю зерновими, як найважливішу складову продовольчої безпеки. Результати досліджень показали, що в чотирьох з п'ятнадцяти країн простежується позитивний вплив зони вільної торгівлі на продовольчу забезпеченість країн. Проте, науковці роблять висновок, що якщо до дослідження додати інші сільськогосподарські культури, то позитивний вплив буде абсолютно в усіх країнах і поглиблення інтеграції сприятиме покращенню та стійкості продовольчої безпеки усіх країн-членів Угоди та їх економічному добробуту [11].

Зважаючи на вищенаведені дослідження, можна стверджувати, що лібералізація торгівлі сприяє зменшенню продовольчої незахищеності і покращує продовольчу безпеку країн, які беруть участь в угодах про лібералізацію торгівлі. На прикладі ЄС можна припустити, що розвинені країни отримують вагомні вигоди від спрощення торгівлі, на прикладі АСЕАН – країни, що розвиваються також значно покращують свою продовольчу безпеку, а на прикладі африканського континенту – що навіть для найменш розвинутих країн лібералізація торгівлі сприяє зниженню продовольчої незахищеності та зростанню економічного добробуту країн. Тобто, емпіричні дослідження підтвердили факт того, що «торгівля є найвищим гарантом продовольчої безпеки» [12], але необхідно визнати і ризики, які вона несе, щоб мати можливість забезпечити максимальну стійкість продовольчої безпеки до них.

Окремої уваги заслуговує дослідження впливу ліберальної торгової політики на продовольчу безпеку на індивідуальному рівні, адже вплив лібералізації може різнитися для різних країн та домашніх господарств

з різним рівнем доходу. Британські та канадські вчені дослідили це питання на прикладі 132 країн світу за період з 2014 до 2017 років та дійшли висновку, що у країнах з високим рівнем доходу лібералізація торгівлі сприяє зменшенню продовольчої незабезпеченості, проте для найбідніших домогосподарств світу в країнах з низьким рівнем доходу лібералізація торгівлі ще більше підвищує продовольчу незахищеність [13]. І хоча автори дослідження зазначають, що воно містить певні обмеження, ці результати концентрують увагу на тому, що відкрита економіка може нести позитивні та негативні наслідки для різних верст населення.

Дослідження впливу лібералізації на продовольчу безпеку на прикладі окремих країн також може показувати негативні наслідки. Наприклад, у кінці ХХ століття Кенія провела значні реформи всередині країни, однією з яких була реформа торгової політики та лібералізація аграрного сектору. Результатом цих реформ стала висока залежність країни від імпорту продовольства та зменшення доходів домогосподарств в зв'язку з низької експортною спроможністю [14]. Причинами цих результатів була необдуманна та незлагоджена реалізація лібералізованої торгової політики. Країна не забезпечила адекватний розвиток галузі через збільшення заходів державної підтримки, дозволених в рамках Угоди СОТ про сільське господарство, а також не розширила доступ до ринків розвинених країн через механізм багатосторонніх регіональних торговельних угод. Саме тому перед країною постав складний виклик, який можна вирішити тільки за допомогою поступової та злагодженої політики спочатку у аграрній сфері, а потім і у розвитку експортного потенціалу.

Деякі науковці звертають увагу політиків при формуванні торговельної політиків також на те, що окрім наявності їжі та доступу до неї, економічного зростання країни, збільшення доходів населення та іншого, торговельна політика повинна в тому числі враховувати і можливість забезпечення здорової дієти для населення. Наразі існують значні розбіжності між продуктами, які люди повинні їсти для здоров'я, та продуктами, які фактично виробляються та якими торгують у всьому світі. Наприклад, 16% світового виробництва продуктів харчування займає цукор, проте рекомендований Всесвітньою організацією охорони здоров'я раціон передбачає не більше 5%; на фрукти та овочі припадає лише 11% світового виробництва продуктів харчування, але згідно рекомендацій, вони повинні складати приблизно половину раціону [15]. Тому,

торговельна політика держави повинна в тому числі регулювати наявність і доступність товарів, які збагачені більшими поживними речовинами і приносять людям не тільки задоволення голоду, але й є корисними у забезпеченні здорової дієти.

Інтеграційні угоди повинні бути дуже ретельно продумані перед їх підписанням, щоб сприяти зменшенню продовольчої незахищеності, а не навпаки. Наразі і надалі ризикованим залишається створення зони вільної торгівлі між високорозвиненими країнами та країнами, що розвиваються, адже останні можуть не справитися з конкуренцією та часто недобросовісною поведінкою розвинених країн. Таким прикладом є лібералізація торгівлі між країнами Західної Африки та ЄС, коли перші зазнають значну кількість проблем внаслідок демпінгу цін на харчові продукти, які імпортуються в країни Західної Африки. Надлишкова продукція ЄС експортується в Африку за нижчими цінами, ніж навіть собівартість виробництва і таким чином підриває сільське господарство в цих країнах. Здавалося б, що дешева сільськогосподарська продукція повинна сприяти зменшенню продовольчої небезпеки в країні, оскільки населенню простіше купити товари за меншими цінами. В короткостроковій перспективі це так і є, проте в довгостроковій перспективі внутрішнє виробництво продуктів харчування в країнах, що розвиваються, витісняється дешевими імпортними продуктами харчування і це позбавляє місцевих фермерів можливості збільшувати свої доходи. В результаті, купівельна спроможність населення зменшується і країна стає не просто залежною від імпорту продовольства, але і не спроможною купити імпортовану продукцію, тобто, продовольча напруженість в країні зростає [16]. Нині можна продовжувати відслідковувати, що розвинені країни, всупереч правилам СОТ, все ще надають експортні субсидії та внутрішню підтримку своїм фермерам. Цим самим вони заохочують скидання надлишку продукції на країни, що розвиваються, за більш низькими цінами, а це в свою чергу не просто спотворює торгівлю, але й сприяє зростанню продовольчої небезпеки.

В зв'язку з цим думки науковців розходяться і багато дослідників стверджує, що лібералізація торгівлі завжди вигідніша тільки розвиненим країнам. Окремі напрацювання в цій сфері навіть мають цьому підтвердження. Себастьян Мері у своєму дослідженні виявив, що збільшення лібералізації торгівлі продовольством на 10% збільшить показник поширеності недоїдання приблизно на 6%. У відповідь на це, країни, що розвиваються, зменшують відкритість торгівлі продуктами

харчування та приймають протекціоністську політику [17]. Це дослідження має місце, оскільки деякі країни і справді можуть регулювати продовольчу напруженість за допомогою протекціоністської політики.

Для конкретної країни з добре забезпеченим продовольством у конкретний час це може швидко вирішити напругу, оскільки виробники зустрінуться з бар'єрами для продажу товарів і знизять ціни, але це не вирішить проблему. Якщо припустити введення у світовому масштабі протекціоністської політики, то це може проявитися у масовому зростанні цін, адже коли запаси будуть нижчі, а урожай з різних причин бідніший, то протекціонізм може стати драйвером до зростання цін. Політику такого типу часто називають «сусід-жебрак», адже насправді ізоляційна політика не зменшує волатильність цін, а навпаки, перерозподіляє її між країнами. Наприклад, при введенні обмеження на експорт, яке може застосовуватися для зниження цін у країні-експортері, підвищуються світові ціни на товар, адже зменшується кількість доступних пропозицій на світовому ринку [18]. Схожа ситуація відбулася за продовольчої кризи 2007-2008 років, коли ціни на продовольство різко зросли у зв'язку з недостатнім запасом продовольчих товарів і введенням обмежень на експорт окремими країнами. Тобто, стабілізація внутрішніх цін на продовольство таким чином просто передає волатильність цін з однієї країни в іншу, створюючи порочний цикл і не вирішуючи проблему.

Отже, у довгостроковій перспективі лібералізація торгівлі має позитивний вплив на продовольчу безпеку країн, але цей позитивний вплив може бути досягнений тільки за допомогою правильної торговельної політики усіх країн та добросовісної їх поведінки у питаннях торгівлі. Для розвинених країн лібералізація торгівлі має однозначні переваги, адже відкриває додаткові ринки збуту, а висока якість продукції та продуктивність виробництва посприяє зростанню експорту. Конкуренція на внутрішньому ринку сільськогосподарської продукції для розвинених країн також не є загрозою, а навпаки перевагою, адже відкриває для населення більш диверсифікований товарний кошик та зменшує навантаженість на землі, які у розвинених країн часто є дуже виснаженими. Крім цього, високорозвинені країни налагоджують таким чином партнерство та свою присутність у інших регіонах світу, що надає додаткові переваги для подальшого розвитку. Для країн, що розвиваються, лібералізація торгівлі несе окрім можливостей для розвитку також і певні загрози, які при неправильній торговельній політиці можуть негативно вплинути на продовольчу безпеку країни (таблиця).

**SWOT-аналіз лібералізації торгівлі сільськогосподарськими товарами
для країн, що розвиваються**

ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ	Можливості (О)	Загрози (Т)
ВНУТРІШНІ ЧИННИКИ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення ринків збуту вітчизняних товарів. 2. Залучення іноземних інвестицій. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Збільшення конкуренції на внутрішньому ринку 2. Обмежений вихід вітчизняних товарів на ринок країн-партнерів.
Сильні сторони (S)	Очікування (S+O):	Очікування(S+T):
<ol style="list-style-type: none"> 1. Порівняльні переваги у виробництві окремих товарів. 2. Наявність відносно дешевої робочої сили. 3. Наявність науково-технологічного потенціалу. 	<p>Покращення продовольчої безпеки країни, економічне зростання, поглиблення спеціалізації та підвищення продуктивності виробництва товарів, створення нових робочих місць.</p>	<p>Зниження продовольчої безпеки, зростання попиту на імпорту продукцію на внутрішньому ринку, незначна товарна та географічна диверсифікація вітчизняного експорту.</p>
Слабкі сторони (W)	Очікування(W+O):	Очікування(W+T):
<ol style="list-style-type: none"> 1. Низька конкурентоспроможність вітчизняних товарів. 2. Низькі показники у соціальних, політичних та економічних рейтингах. 	<p>Зменшення продовольчої незабезпеченості за рахунок підвищення купівельної спроможності домогосподарств, збільшення експорту товарів, унеможливлення поглибленої співпраці та більш швидкого економічного зростання.</p>	<p>Погіршення продовольчої безпеки країни, загострення конкуренції на внутрішньому ринку між іноземними і національними товаровиробниками, зниження економічного рівня країни.</p>

Джерело: складено автором

Ще одним серйозним викликом для світової спільноти є регулювання міжнародної торгівлі на глобальному рівні. Ключову роль у питаннях торгівлі протягом довгих років відігравала ГАТТ, а потім СОТ, проте наразі питання ефективності функціонування цієї організації

викликає значну кількість питань. Як зазначалося вище, Угода СОТ про сільське господарство від 1995 року посприяла значному зростанню торгівлі сільськогосподарськими товарами. Це був своєрідний перший крок у розв'язанні глобальної продовольчої проблеми і другим кроком повинні були виступити результати Дохійського раунду переговорів в рамках СОТ.

В рамках цих переговорів ключові питання щодо сільського господарства стосувалися зменшення внутрішньої підтримки виробництва, зниження тарифів на імпорт продуктів харчування та скорочення експортних субсидій. Очікувалося, що розвинені країни зменшать субсидії для своїх сільськогосподарських виробників, що дуже викривлює торгівлю, а країни, що розвиваються, зможуть підтримувати свою сільськогосподарську сферу таким чином, щоб не шкодити іншим країнам [19, 20]. Проте, Дохійський раунд затягнувся і розробка угоди, яка задовольнить усіх країн-членів СОТ, виявилася майже неможливою. Крім цього, відбулося багато змін на світовому ринку: збільшилася кількість двосторонніх торговельних угод; відчутну роль у сільськогосподарській торгівлі почали займати Бразилія, Індія та Китай; у деяких країн, що розвиваються, почалась масова внутрішня підтримка сільськогосподарської сфери; у розвинених країн змінився тип внутрішньої підтримки та інше [21]. Всі ці нюанси повпливали на перемовини і заблокували їх на рівні невирішеності. Багато науковців притримуються думки, що відновити Дохійський раунд і завершити його бажаними результатами складно, тож найкращим буде рішення про початок нового раунду, який врахує усі сучасні тенденції і посприяє вирішенню глобальної продовольчої проблеми.

Висновки. Місце торговельної політики країн у розв'язанні глобальної продовольчої проблеми важко переоцінити, адже вона відіграє ключову роль у здійсненні країною міжнародної торгівлі. Наразі у світі виробляється достатня кількість харчових продуктів, щоб забезпечити їжею усіх голодуючих, проте в зв'язку з різними причинами, такими як стабільність постачання їжі, доступ до неї, можливість використання та її наявність, в світі все ще залишаються голодними більше 800 млн. осіб. Саме тому, міжнародну торгівлю розглядають як один з найефективніших способів розв'язання глобальної продовольчої проблеми, адже вона може посприяти вирішенню кожної з названих причин.

Сучасні інтеграційні процеси за декілька останніх десятиліть показали, що лібералізація торгівлі прямо пропорційно впливає на покращення продовольчої безпеки. Зокрема, значна кількість емпіричних

досліджень підтверджує, що обдумана торговельна політика спрямована на лібералізацію торгівлі приносить вигоди для усіх країн-учасників і в змозі не тільки покращити продовольчу безпеку країн, але й підвищити економічний стан країни. Що стосується країн, що розвиваються, то вони повинні бути більш обережними у інтеграційних питаннях і мати чіткий план по розвитку своєї аграрної сфери та виходу на нові ринки збуту, але саме через міжнародну торгівлю ці країни мають можливість прискорити вирішення продовольчої проблеми в країні та посприяти її економічному зростанню.

Бібліографічний список.

1. Інститут економічних досліджень і політичних консультацій. Переговори Доїхського раунду СОТ: питання, що стосуються сільського господарства. 2015. URL: http://www.ier.com.ua/files//publications/Books/5.WTO_Doha_Round_Negotiation.pdf
2. The World Trade Organization. Trade is vital for food security, Lamy tells agricultural economists. 2011. URL: https://www.wto.org/english/news_e/sppl_e/sppl203_e.htm
3. Chen Y. Trade, Food Security, and Human Rights. Routledge. 2014. 1st Edition. P. 296. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315550404>.
4. The World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/>
5. Martin W., Laborde D. The Free Flow of Goods and Food Security and Nutrition. 2018. URL: <https://ebrary.ifpri.org/utills/getfile/collection/p15738coll2/id/132270/filename/132485.pdf>
6. Ricciardi V., Ramankutty N., Mehrabi Z. How much of the world's food do smallholders produce?. Global Food Security. 2018. No. 17. P. 64–72. URL: <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2018.05.002>.
7. MARTIN W., LABORDE D. How trade wars threaten food security. International food policy research institute. 2018. URL: <https://www.ifpri.org/blog/how-trade-wars-threaten-food-security>
8. Fusco G., Coluccia B., Leo F. Effect of Trade Openness on Food Security in the EU: A Dynamic Panel Analysis. 2020. No. 17(12), 4311. URL: <https://doi.org/10.3390/ijerph17124311>.
9. Herath S., Liang C., Yongbing C. Impacts Of Regional Trade Agreements (Rtas) On Food Security: A Case Of Asean Free Trade Agreement. International Journal of Social Science & Interdisciplinary Research. 2014. No. 3. P. 147–157.

10. Магалецька В. Україна має відкрити для себе Африку. Економічна правда. 2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/04/9/672766/>.
11. Pasara M., Diko N. The Effects of AfCFTA on Food Security Sustainability: An Analysis of the Cereals Trade in the SADC Region. Sustainability. 2020. No. 12 (4). URL: <https://doi.org/10.3390/su12041419>.
12. Benton T. Food security, trade and its impacts. 2017. URL: <https://resourcetrade.earth/publications/food-security-trade-and-its-impacts>
13. Barlow P., Reeves A., Loopstra R., Tarasuk V. Liberal trade policy and food insecurity across the income distribution: an observational analysis in 132 countries, 2014–17. Lancet Glob Health. 2020. No. 8. P. 1090–1097.
14. Nyangito H., Nzuma J., Ommeh H., Mbithi M. Impact of agricultural trade and related policy reforms on food security in Kenya. Kenya Institute for Public Policy Research and Analysis (KIPPRA). 2004. URL: <https://www.eldis.org/document/A10838>
15. Beddington J., Kufour J. Opinion: Why reshaping trade policies is essential for sustainable food systems, healthy diets. 2020. URL: <https://www.devex.com/news/opinion-why-reshaping-trade-policies-is-essential-for-sustainable-food-systems-healthy-diets-96561>
16. Iloh E., Nwokedi M., Onyebukwa C., Ekeocha Q. World Trade Organization’s Trade Liberalization Policy on Agriculture and Food Security in West Africa. IntechOpen. 2020. URL: <https://www.intechopen.com/books/regional-development-in-africa/world-trade-organization-s-trade-liberalization-policy-on-agriculture-and-food-security-in-west-afri#B28>
17. Mary S. Hungry for free trade? Food trade and extreme hunger in developing countries. Food Security. 2019. No. 11. P. 461–477.
18. Martin W. Agricultural Trade and Food Security. OCP Policy Center. 2017. P. 664.
19. Matthews A. Trade rules, food security and the multilateral trade negotiations. European Review of Agricultural Economics. 2014. P. 511–535. URL: <https://doi.org/10.1093/erae/jbu017>.
20. Elliott K. Food Security in Developing Countries: Is There a Role for the WTO?. Center for Global Development. 2015. URL: <https://www.cgdev.org/publication/food-security-developing-countries-their-role-wto>
21. Bouët A., Laborde D. Food security and international trade. International Growth Centre. 2017. URL: <https://www.theigc.org/blog/food-security-international-trade/>

References.

1. Instytut ekonomichnykh doslidzhenj i politychnykh konsultacij. (2015). Perehovory Dokhijskogho raundu SOT: pytannja, shho stosujutsja siljskogho ghospodarstva [WTO Doha Round negotiations: issues related to agriculture]. Retrieved from: http://www.ier.com.ua/files//publications/Books/5.WTO_Doha_Round_Negotiation.pdf
2. The World Trade Organization (2011). Trade is vital for food security, Lamy tells agricultural economists. Retrieved from: https://www.wto.org/english/news_e/sppl_e/sppl203_e.htm
3. Chen Y. (2014). Trade, Food Security, and Human Rights. Routledge. 1st Edition. P. 296. <https://doi.org/10.4324/9781315550404>.
4. The World Bank. (2021). Retrieved from: <https://www.worldbank.org/>
5. Martin W., Laborde D. (2018). The Free Flow of Goods and Food Security and Nutrition. Retrieved from: <https://ebrary.ifpri.org/utis/getfile/collection/p15738coll2/id/132270/filename/132485.pdf>
6. Ricciardi V., Ramankutty N., Mehrabi Z. (2018). How much of the world's food do smallholders produce?. Global Food Security. No. 17. P. 64–72. <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2018.05.002>.
7. MARTIN W., LABORDE D. (2018). How trade wars threaten food security. International food policy research institute. Retrieved from: <https://www.ifpri.org/blog/how-trade-wars-threaten-food-security>.
8. Fusco G., Coluccia B., Leo F. (2020). Effect of Trade Openness on Food Security in the EU: A Dynamic Panel Analysis. No. 17(12), 4311. <https://doi.org/10.3390/ijerph17124311>.
9. Herath S., Liang C., Yongbing C. (2014). Impacts Of Regional Trade Agreements On Food Security: A Case Of Asean Free Trade Agreement. International Journal of Social Science & Interdisciplinary Research. No. 3. P. 147–157.
10. Magaletska V. (2021). Ukrajina maje vidkryty dlja sebe Afryku [Ukraine has to discover Africa]. Ekonomichna pravda. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/04/9/672766/>
11. Pasara M., Diko N. (2020). The Effects of AfCFTA on Food Security Sustainability: An Analysis of the Cereals Trade in the SADC Region. Sustainability. No. 12 (4). <https://doi.org/10.3390/su12041419>.
12. Benton T. (2017). Food security, trade and its impacts. Retrieved from: <https://resourcetrade.earth/publications/food-security-trade-and-its-impacts>.

13. Barlow P., Reeves A., Loopstra R., Tarasuk V. (2020). Liberal trade policy and food insecurity across the income distribution: an observational analysis in 132 countries, 2014–17. *Lancet Glob Health*. No. 8. P. 1090–1097.

14. Nyangito H., Nzuma J., Ommeh H., Mbithi M. (2004). Impact of agricultural trade and related policy reforms on food security in Kenya. Kenya Institute for Public Policy Research and Analysis (KIPPRA). Retrieved from: <https://www.eldis.org/document/A10838>

15. Beddington J., Kufour J. (2020). Opinion: Why reshaping trade policies is essential for sustainable food systems, healthy diets. Retrieved from: <https://www.devex.com/news/opinion-why-reshaping-trade-policies-is-essential-for-sustainable-food-systems-healthy-diets-96561>

16. Iloh E., Nwokedi M., Onyebukwa C., Ekeocha Q. (2020). World Trade Organization's Trade Liberalization Policy on Agriculture and Food Security in West Africa. *IntechOpen*. Retrieved from: <https://www.intechopen.com/books/regional-development-in-africa/world-trade-organization-s-trade-liberalization-policy-on-agriculture-and-food-security-in-west-afri#B28>

17. Mary S. (2019). Hungry for free trade? Food trade and extreme hunger in developing countries. *Food Security*. No. 11. P. 461–477.

18. Martin W. (2017). Agricultural Trade and Food Security. *OCP Policy Center*. P. 664.

19. Matthews A. (2014). Trade rules, food security and the multilateral trade negotiations. *European Review of Agricultural Economics*. P. 511–535. <https://doi.org/10.1093/erae/jbu017>.

20. Elliott K. (2015). Food Security in Developing Countries: Is There a Role for the WTO?. *Center for Global Development*. Retrieved from: <https://www.cgdev.org/publication/food-security-developing-countries-their-role-wto>

21. Bouët A., Laborde D. (2017). Food security and international trade. *International Growth Centre*. Retrieved from: <https://www.theigc.org/blog/food-security-international-trade/>

Библяя И. И. Торговая политика стран в решении глобальной продовольственной проблемы. Проанализирован экспорт сельскохозяйственных товаров и пищевых продуктов за последние четыре десятилетия и определена причина резкого роста в конце XX века. Оценены преимущества для глобальной продовольственной безопасности от роста международной торговли сельскохозяйственными товарами и рассмотрены эмпирические исследования в этой сфере. Определены

возможности и угрозы, а также сильные и слабые стороны либерализации торговли сельскохозяйственными товарами для развивающихся стран.

Ключевые слова: торговая политика, глобальная продовольственная проблема, продовольственная безопасность, либерализация торговли, сельское хозяйство.

Bibla. I. Countries' trade policy in solving the global food problem.

The analysis of agricultural and food exports over the last four decades has been analyzed. It was found that the main reason for the sharp increase thereof in the late twentieth century was the World Trade Organization Agreement on Agriculture, which aimed to simplify access to agricultural markets and reduce subsidies to agricultural producers, which distort trade. The benefits for global food security due to the growth of international trade in agricultural products have been assessed and empirical research in this area has been considered. The example of the EU, ASEAN and the African Continental Free Trade Area has shown that trade liberalization has helped most member states reduce food insecurity and increase economic prosperity. In particular, it has been considered that the trade policy of the state can, inter alia, provide a healthy diet for the population by regulating the availability and accessibility of goods enriched with more nutrients and not just satisfy people's hunger but also be useful. The article analyzes the impact of liberal trade policies on food security at the individual level and focuses on the negative consequences for certain segments of the population. Examples of threats that may arise due to unwise trade policy or unfair behaviour of developed countries have been considered using the example of Kenya and West African countries. The article describes the impact of integration processes and trade liberalization on developed countries. Opportunities, threats, as well as strengths and weaknesses of agricultural trade liberalization for developing countries have been identified. The impact of protectionist policy as a method to regulate food tensions in the country has been assessed; the policy's short-term and long-term perspective has been characterized. It is established that the isolation policy does not reduce price volatility but, on the contrary, redistributes it between countries. The work is focused on the global regulation of international trade and the new challenge in front of the world community regarding the effectiveness of the World Trade Organization operation.

Keywords: trade policy, global food problem, food security, trade liberalization, agriculture.

Стаття надійшла до редакції: 19.01.2021 р.